

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra sociálnej práce
Šoltésovej 4
811 08 Bratislava

V Bratislave 1.06.2023

Opinia o rozprawie doktorskiej

Tytuł pracy: "Działania pomocowe na rzecz recydywistów w kontekście reintegracji społecznej"

Autor: mgr Krzysztof Jasiński

Promotor pracy: dr hab. Barbara Nowak, prof. UP

Oponent tezy: Dr.h.c. prof. Mgr Monika Mačkinová, PhD.

Niniejsza rozprawa doktorska zatytułowana "Działania pomocowe na rzecz recydywistów w kontekście reintegracji społecznej" została opracowana na 573 stronach i podzielona na 10 rozdziałów.

Autor wybrał bardzo aktualny temat, który odzwierciedla współczesne potrzeby pomocy penitencjarnej i postpenitencjarnej. Celem pracy była analiza możliwych rozwiązań w zakresie pomocy recydywistom w obszarze ich adaptacji po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej zarówno w Polsce, jak i na Słowacji.

Autor wykorzystał ramy prawne obowiązujące w Polsce i na Słowacji jako podstawę swojej analizy. W resocjalizacji przestępców duży nacisk kładzie się na oddziaływania penitencjarne, których celem jest ich readaptacja społeczna, ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw, zapobieganie popełnianiu przez skazanego kolejnych przestępstw oraz wychowanie ich do życia, zgodnego z prawem i obowiązującymi normami społecznymi. Osiągnięcie tego celu wymaga podjęcia szeregu działań w okresie odbywania kary pozbawienia wolności. Istotne jest właściwe oddziaływanie na skazanych, przydzielenie do odpowiedniego

systemu odbywania kary, jak również opracowanie wysokiej jakości programu resocjalizacji, który jest dostosowany do konkretnego osadzonego. Z oczywistych względów społeczeństwo „umieszcza“ przestępców na marginesie. Obawia się, że mogą oni łatwo powrócić do przestępstwa, jest to w jakiś sposób w nich "zakodowane", a jednak często nawet nie zdają sobie sprawę, że właśnie takie podejście skazuje ich na recydywę.

Jednym z istotnych celów odbycia kary pozbawienia wolności jest readaptacja społeczna skazanych, do czego są przygotowywani poprzez udział w programach resocjalizacyjno-readaptacyjnych. Jednak do skutecznego procesu readaptacji nie wystarczają tylko starania ze strony osadzonych, a potem wychodzących na wolność, do tego konieczna jest również odpowiednia postawa społeczeństwa. Dlatego bardzo ważne dla skutecznej readaptacji są działania edukacyjne prowadzone w środowisku, do którego ma powrócić osadzony.

Pomoc postpenitencjarna na rzecz skazanych realizowana jest różnorodnymi metodami i formami w zakresie przystosowaniu ich do życia na wolności. Jej podstawą jest postrzeganie „klienta“ przede wszystkim jako osoby potrzebującej pomocy, a dopiero w dalszej kolejności jako osoby, która naruszyła normy powszechnie akceptowane i uznawane przez społeczeństwo. Brak pomocy stwarza duże prawdopodobieństwo, że osadzony poniesie porażkę i ponownie popełni przestępstwo po zwolnieniu. Niniejsza rozprawa odnosi się do tych realiów i praktycznych aspektów wsparcia postpenitencjarnego dla recydywistów, które w toku dalszych badań, a także ewentualnego wdrożenia do praktyki, mogą służyć zwiększeniu szans na "sukces readaptacyjny" byłego więźnia.

W tym celu autor podejmie próbę oceny wpływu różnych rozwiązań systemowych na potencjał psychospołeczny zwalnianych recydywistów. Celem rozprawy jest zatem ukazanie i analiza rozwiązań postpenitencjarnych stosowanych wobec recydywistów pod kątem ich przydatności w procesie ich readaptacji społecznej zarówno w Polsce, jak i w Republice Słowackiej, ale ze szczególnym uwzględnieniem tego, co dzieje się w tym obszarze przed podstawowym aktem opieki postpenitencjarnej.

Aby osiągnąć ten cel, autor podzielił rozprawę na kilka mniejszych części - 10 rozdziałów oraz podzielił rozprawę na część teoretyczną i badawczą. W pierwszej części autor chronologicznie opisał samo zjawisko recydywy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności, a także prawne aspekty zwalniania z kary pozbawienia wolności. W rozdziale drugim autor omówił również wybrane środki oddziaływań resocjalizacyjnych wobec recydywistów penitencjarnych oraz treningi ukierunkowane na zastępowanie agresji. Na początku rozdziału

trzeciego autor omawia działania pomocowe dla osób zwalnianych z zakładów karnych oraz przygotowanie skazanych do życia na wolności w Polsce i Republice Słowackiej. Za zaletę tej części uważam rzetelne potraktowanie słowackiego systemu penitencjarnego. W tej części autor analizuje udany słowacki program resocjalizacji w ramach projektu "Szansa na powrót" oraz świadczenie pomocy postpenitencjarnej na różnych poziomach w Polsce.

Druga część pracy to część badawcza, w której jednym z głównych celów badań (oprócz oceny wpływu wsparcia postpenitencjarnego na reintegrację społeczną respondentów) była analiza i porównanie różnych innych badań, które zostały przeprowadzone w tej kwestii. Całość badań zorientowana była w dwóch obszarach: penitencjarnym (w trakcie wykonywania kary) oraz postpenitencjarnym.

Przedmiotem badań dysertacji jest reintegracja społeczna recydywistów, grupy te są dalej różnicowane według pewnych kryteriów, aby spełnić cel badań. Próba respondentów składała się z recydywistów, którzy korzystali z różnych form pomocy postpenitencjarnej w różnych ośrodkach. Autor zakłada, że badani (recydywiści) są dobrze przystosowani do warunków izolacji, natomiast gorzej do warunków wolnościowych, co również negatywnie wpływa na ich uczestnictwo w porządku społecznym. Dlatego też głównym celem badań była ocena wpływu pomocy postpenitencjarnej na proces reintegracji społecznej badanych, z uwzględnieniem rodzaju otrzymywanego wsparcia oraz różnic, jakie w tym zakresie można zaobserwować pomiędzy systemem polskim i słowackim.

Celem szczegółowym części badawczej dysertacji jest analiza zebranych danych i wskazanie rekomendacji, które przyczyniłyby się do zwiększenia skuteczności interwencji wobec zwalnianych recydywistów penitencjarnych. Ponadto, badania dostarczyły nam również wglądu w opcje dostępne dla zwolnionych i osadzonych recydywistów oraz weryfikacji ich sytuacji życiowej w odniesieniu do stosowanych wobec nich rozwiązań readaptacyjnych. W tym celu autor posłużył się badaniami ilościowymi.

Autor postawił przed badaniem następujące cele, a mianowicie: ocenę wpływu przygotowania do zwolnienia na reintegrację społeczną badanych, ocenę wpływu rodzaju udzielanej pomocy na zdolność do wykonywania zadań społecznych oraz na potencjał psychospołeczny badanych, a także zaproponowanie wzajemnej integracji wybranych elementów systemu wsparcia postedukacyjnego z obu krajów w celu osiągnięcia większej efektywności. W oparciu o postawione cele autor postawił 15 hipotez. Do zmiennych niezależnych zaliczył m.in. formy pomocy, przygotowanie do zwolnienia, opiekę postpenitencjarną, czas pobytu w zakładzie

karnym, czas od zwolnienia itp. Do zmiennych zależnych zaliczył m.in. wiedzę o tym, gdzie i jak uzyskać pomoc po odbyciu kary pozbawienia wolności, potencjał psychospołeczny recydywistów, którzy wzięli udział w badaniu, motywację do przestrzegania prawa, relacje rodzinne.

Określenie przez autora głównego przedmiotu badań naukowych pozwoliło na scharakteryzowanie zainteresowań badawczych jego operacjonalizacji, a także na określenie zmiennych, na których autor chciał się skupić w badaniach, a ich precyzyjne scharakteryzowanie jest warunkiem wiarygodności wyników badań ilościowych.

Badania przeprowadzono z udziałem 15 pracowników słowackich i 20 przedstawicieli polskich ośrodków readaptacyjnych. Z informacji uzyskanych od respondentów wynika, że wśród znacznej części recydywistów korzystających z pomocy, dominującymi formami pomocy, o które zwracają się recydywiści są: pomoc mieszkaniowa, pomoc materialna, pomoc w znalezieniu pracy, pomoc informacyjna oraz pomoc psychologiczna. Co ciekawe, recydywiści w tych ośrodkach nie proszą o pomoc w podniesieniu kwalifikacji, uzyskaniu dokumentów czy ustabilizowaniu sytuacji rodzinnej. Większość słowackich respondentów jest zdania, że mniej niż połowa recydywistów przebywających pod ich opieką to osoby, które zgłosiły się do ich ośrodka jeszcze w trakcie odbywania kary, a formy pomocy, jakiej najczęściej oczekują, są zbliżone do oczekiwań recydywistów krajowych i najczęściej wymieniano: - pomoc w odbywaniu kary pozbawienia wolności: pomoc mieszkaniową, pomoc materialną, pomoc w znalezieniu pracy, ale w odróżnieniu od próby polskiej, często wymieniano także potrzebę załatwienia spraw urzędowych/formalnych czy ustabilizowania sytuacji rodzinnej.

Co istotne, wszyscy respondenci zarówno z Polski, jak i ze Słowacji zgodnie twierdzili, że organizacje pozarządowe nie prowadzą żadnych specjalistycznych interwencji skierowanych wyłącznie do recydywistów i choć jest to duża grupa skazanych w słowackim systemie penitencjarnym, to metody pracy z nimi są takie same.

Jednym z celów badania było przeanalizowanie środowiska recydywistów i poznanie ich sytuacji, form wsparcia, jakie wcześniej otrzymali po odbyciu kary. Autor starał się również poznać problemy występujące w obu krajach, tj. w Polsce i na Słowacji, przy czym w obu grupach (krajach) zastosował identyczne metody, techniki i narzędzia badawcze. Kolejnym punktem ciężkości badań było przyjęcie szerszej perspektywy czasowej mieszczącej się w okresie odbywania kary i okresie po zwolnieniu z zakładu karnego, co pozwoliło autorowi na

bardziej dogłębną analizę funkcjonowania dynamiki wybranych zmiennych i sytuacji psychospołecznej badanych osób.

Innym interesującym odkryciem było to, że w obu krajach respondenci posiadający dzieci zasadniczo zanieśli rolę związaną z opieką i wychowaniem dzieci podczas odbywania kary pozbawienia wolności a potem podczas pobytu w ośrodku redaptacyjnym. Jest to prawdopodobnie związane z poważnie napiętymi lub zakłóconymi relacjami rodzinnymi.

Autor konkluduje, że recydywiści - mieszkańcy ośrodków reedukacyjnych, w obu krajach, doświadczają szeregu trudności w powrocie do swoich ról społecznych, Wśród tych czynników wskazane są: długi, uzależnienia i poważnie zaburzone relacje z bliskim. Ostatnią badaną grupą skazanych są recydywiści, którzy korzystają z doraźnej pomocy postpenitencjarnej w Ośrodku Pomocy Postpenitencjarnej w Nowym Sączu, gdzie świadczone są im różnorodne usługi. W przeciwieństwie do tej grupy objętej badaniem, nie było możliwe przeprowadzenie równoległego badania (w Polsce i na Słowacji), ponieważ na Słowacji nie ma takich ośrodków lub ich odpowiedników. Zdaniem autora interesujące będzie jednak porównanie niektórych aspektów ich funkcjonowania społecznego z polskimi recydywistami przebywającymi w ośrodkach. Te dwie specyficzne grupy różnią się od siebie w jednym, ale bardzo ważnym aspekcie. Respondenci "przybywający" do ośrodka, w przeciwieństwie do tych w nim mieszkających, częściej mają dobre lub poprawne relacje z rodziną. Najprawdopodobniej dlatego większość z nich jest w stanie funkcjonować w środowisku naturalnym, a nie instytucjonalnym.

Pomoc postpenitencjarną postrzegamy jako istotny element polityki społecznej, który ma znaczący wpływ na zmniejszenie zagrożenia przestępczością wtórną. Dotyka ona specyficznej sfery zagadnień społecznych, ściśle związanych z ładem społecznym. Troska państwa o harmonijny rozwój systemu postpenitencjarnego kraju jest zatem, obok powinności państwa, dobrą inwestycją w bezpieczeństwo przyszłych pokoleń i wymiernym przejawem troski o bezpieczeństwo publiczne, a także świadectwem troski o osoby wykluczone i słabsze oraz odrzucone przez społeczeństwo. Troszcząc się o losy osób zwalnianych z zakładów karnych, dbamy o to, by zmniejszał się procent ofiar przestępstw.

Cała metodologia badań została pomyślana i opracowana z zachowaniem precyzji i kolejności metodologicznej.

Niniejsza rozprawa doktorska spełnia wszystkie warunki stawiane tego typu pracom, jest opracowana ponadstandardowo pod względem zakresu stron, jak i ujęcia tekstu fachowego oraz

części badawczej. Autor wykazał się doskonałą wiedzą, a także wnikliwością w danym temacie.

Pytanie do autora pracy doktorskiej:

W jaki sposób wdrożyłby Pan/Pani edukację recydywistów w celu wyeliminowania powrotu do przestępstwa po zwolnieniu z zakładu karnego?

Rekomenduję rozprawę do obrony i oceniam ją na:

bardzo dobry z wyróżnieniem.

Nie mam żadnych zastrzeżeń.

Rekomenduję komisji nadanie kandydatowi

stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Dr.h.c. prof. Mgr Monika Mačkinová, PhD.